

կերպով՝ յարմարցուած է։ Շատ սիրուն շինուած
է նաև Պատու-Պետքառին պատմութիւնը եւն։

Վիպասանական բանաստեղծութեանց գալով՝ կը Տարկարինք ըսել, թէ կը պակսի Թումանեանցին, ինչպէս բոլոր ուսահայ բանաստեղծից այն հզօր, գրաւիշ ու կանձնաւոր լեզուն, որ այսօրինակ բանաստեղծութեանց անհրաժեշտ զարդերն եւ շունի գարձեալ այն հետո ստեղծողակիցեան հանձնարը, միայն թէ ունի ըստ բաւականի ստորագրութեան կենդանութիւն, նինք զնիքը պարզ ու ճաշակաւոր կերպով արագարելու ձիքը, գարձեալ այն բազմակողմանիութիւնը՝ որ քաղաքացին թիւնը կը գոհացընեւ: Իրացագութիւնները բնական ըլլալէն զամա ունին նա եւ պայծառաթիւն եւ վայելութ արժանապատութիւն: Զգացումներն ունական են ու ազատ պաճուճանքեւ, բայց ոչ Փփազանցութենէ: Վիպասանական բանաստեղծութեանց այն տոլդրական թերութիւնը խօսակցութեանց եռնրատաղուուկ եւ խնջեցոցից երեւցը մուտ չէ գտած ծումանեանին զիցազներգութեանց մէջ: Ասոնց մէջ ամենէն աւելի յաջողածն եւ Անուշ, բայց ուշ չէ նա եւ Ասունուն դումինը:

Գրքին ետեւը էլ 223-302 Նշանաւոր
բանաստեղծներու գրոճքերէն քաղուածոյ թար-
դմանութիւններ ներկացացած են: Ասոնց մէջն
յիշենք Ըիլիր, Պոռչին, Բայրըն (Ըիլիլ Կ-
լանուաբէ) եւ Լեբմոնտով (Մծիրի = Թօնու):

Աշա բանաստեղծական գրքի մը բազմա-
կողմանի բովանդակութիւնը որով կը նայ մատ-
չելի ըլլալ ամենուն. մենք մէկ կողմանէ բա-
նաստեղծին բաւական յաջող գործքը շնոր-
հաւորելով՝ մէկալ կողմանէ կը մաղթենք, որ
յաջողաբայց գործքերով անմոհացընէ հայ Սու-
սան:

միշտցնել քանի մը բան «այս անձնն եւ հեղինակին վրայապ, որք դեռ չձանձրացողաց կրնան դիտելու կետերը ըլլալ։» Այս դիտելու կետերն են. Յովշաննէս Խմանտասէր կաթողիկոսին վկայութիւնը՝ որ «Իշելլվ զրզիկ եւ զընկերները՝ կըսէ Մովսիսին համար. «Որ ըստ նոցանէ եւ ոչ Տեռի ի նոցանէ։» Մեծ Հեղինակին յառաջ բերած այս խօսքը ամեննեւն ապացոյցի գորութիւն ու նշանաբնիթիւն չունի. վասն զի՞նչ Տարկ է մըլունիլ, թէ այս խօսքերը մեր ճանացած ի ըմբռութիւն արքենացւց, Հայոց պատմութեան հեղինակին համար ըստած ըլլալ եւ ոչ որիշ Մովսէսին մը։»¹ — Արդիշ դիտելու կետմ'ալ է Յօվսիս անուամբ անծանօթ քրչի մը վկայութիւնը, այս անձը Ս. Թաթևոց եւ Վարուժ վարուց պատմութեան մէջ իրը թէ ցՄալ-սէ յարենացից կը յիշէ երբ կըսէ. «Երանելին Մովսէս Քերթողահայրն ի պատմութեան ուրեմն ասէ. Զայսու ժամանակաւ երանելին Թաթևուլ. . . ընդ գազանս եւ ընդ վիշապս բնակեալ՝ ընտանենայր։»

Ստուգի զարմանալիք է թէ ինչպէս այսպիսի անշնանակ խօսքերով զտորենացին եւ դարու մէջ կ'ուղէ հաստատել Հայապատումին յարգ չեղղնակը, որ բաւական չի համարիր (ինչպէս քիչ մ'ենքը կը տեսնենք) պ'յն հաստատուն ապացյաները՝ որոնցով յայտնի եղաւթէ «Հայոց պատմութեան», հեղինակը եւ դարու մասնագիր չէ: — Դժուարին չէ Ալիշանի Յալսինայէն իրք ցուցում յառաջ թիրածը ցրել: Աւսկից կ'իմանայ Ալիշանը թէ Յալսին Մովսէս Քերթողանայի ըստիլ ՄՌովուսն ուրիշներից Հայոց պատմութեան հեղինակը կ'ուղէ ցնել: այս կախյական ենթադրութիւն է: Միթէ այս անուամբ չին կընար իմանալ Մովսէսի Քերթողը, կամ Քերթողահայը Սինանց եպիփողաց (է: դար) կամ ուրիշ Մովսէսը, մանաւանդ որ Մովսէս Խարենացյուն Թամիլց վարուց պատմութիւնը դրանք ըլլալը ոչ ոք աւանդած է, որ զարմանալիք է: Սակայն Ալիշանը Յալսինի գովովին գլարուն պատմագիր ցնելով: է: դարու Մովսէս մ'ըլլալը չ'ընդունիր: Իսկ Զ: դարու մէջ գնելուն պատճառը հետեւալն է: Յովիսայիք քրութիւնը այս վերնագիրը կը կը:

1 կօճա պր խորդ ինցահել Աստր Փարգ-
ցայ առ Աշհած քաբ թշթին մէջ յեւասակաւած Առվ-
սե Փիլիպոսը, զոր բանաօր չև խորեսքի խօսած
պատմածը հետ նախացիցել, Տ. առար վայ Գուալդի
կի. Schrift. III, 335.

աղայշեալ զ օխովիս, ճշմարտասիրհ եւ երկիր-
շած ի Տեառնէ, ստոգել զպատամոթիւն երա-
սեբացն՝ Թաթլոյ եւ Գիւտի եւ Թովմասու ե-
ւարոսի ճշնաւորացն Քրիստոսի», Այս վեր-
նագրին մէջ յիշատակուած Վարազդ¹ իշխան-
ներուէն ք. Կաթոլիկոսին² (Զ. գարուն կիսուն
գումարած Ժողովըն մէջ կը յիշուի որիշ շատ-
րմիշանաց հետ, որին Ավանու կը հետաւեցած-
թէ Յովիտա Զ. գարուն գրած ըլլապու է ե-
յիշած Պովիտս Քերթօղազայրն ալ Նորենացին
է. Սակյան մենք ինչպէս ըսկնք ոչ միայն Յովի-
սային, յիշած Քերթօղազայր Պովիտըն Խորե-
նացին համարելու պատճան մը չներ տեսներ-
ալ, նոյն իսկ Յովիտայի գրութեան Զ. գարուն
ըլլապ ալ չենք ընդունիր. վասն զի թող-
տանք որ վերանագիրը Յովիտային ըլլապով —
ըստ որում ինք իրեն գովութիւն բերող վերա-
դիմներ՝ ճշմարիս, երկիրազ ի Տեառնէ չի-
կրնար գրել — այնչափ ստուգոթիւն չի մար-
Արարատ անոն իշխանի մը Յովիտային Խորած-
ըլլապուն, նաև Հետաւելու պատճանութեան այս
գրութիւնը Զ. գարուն նենէ թուլ չեն տար-
սանի հարկ մը չենք տեսներ յիշեալ Վարազ-
դամերկնեց իշխանը Ներու Բ. ին գամարած
դուռնց ժողովըն (554—5) ստորագրող համ-
անոն իշխանին հետ նոյն համարելու. ինու որ
ին եւ նոյն ցեղին մէջ նոյնանոն իշխանաց շատ-
հել կը հանդիպինք: Երկրորդ Յովիտայի գրու-
թեան մէջ կը հանդիպինք հետաւել խօսին
“Աստի գնացեալ բնակիցաւ (Ս. Թաթուլ) ի
բացարագ եռել Տիկր, որ մերձ է յարքայա-
սանուն Անի³: Ահա այս խօսէն յաստին կը վելլաց
թէ բարութիւնս ոչ թէ Զ. այլ մինչեւ ծ. գար-
ուն մէջ կը հանաբոր դնել, վասն զի նոյն գարուն
մէջ Անին մնյարալազք եղաւ Յագրատանչիւն
թագաւորաց: Եթեն գրուածք ըլլապ յայտնի էր
Երրորդ, անկէ, որ կը յիշե Յովիտանն կա-
ծուկիւոր, որ Թաթլոյ վանքին վանահայր
ուղած ատեն տարէ տարի Սրբուն յիշատակը
ատարել կը հրամայէ. “Զոր սովորեալ, ը

Այս անունը գիրք թղթացի մէջ (69 74) վարակ պահպանվել:

2 Այս եւ ժամանակակիցք քանի որ կաթութիվուաց
փայ աւ բազմահամա Հ. Գալթիքանի Հանձնատիւ հաստարուց
քննակի թիւնը, Ալբենա 1891. եւ մասնաւագ եղ. Կ. Ալբենակի ՀԱ.Բ.
1891թ. ԱԼԲ. 1903, թ. 8-9 և 1904, թ. 2, 3, 4 եց զի-
տրու Ալբենեցոյն փայ ըրած քննակի թիւնը:

3. Հ. Ավագան ծանօթաթեան մէջ (Հյուպատ. էջ 190), արքանինիս բարին յաւելը ամբ Բագրատունեաց տանի դրի մը ձեռնիմութիւնը կը համարի, մայս անը համար, պրես կը Յափային դրութիւնը եւ անով յորդիացին է և յարուի:

կաւելցնել գրիչը, յետ փոխման նորո (Յովհաննու) տանիստիկին, որպէս աւանդութիւնը ընկալեալ ի Ցէր Յովհաննիսէ։ Յայտ յանդիման է, թէ գրիչը կանարկէ Յովհաննու յաջրդները ուրեմն առ նուազն մինչեւ Զ. դարուն վերը եւ Է. ին սկիզբը կրնակը հանել։ Սակայն գրիչը ինք զնիքը յետադրառեան ըլլալը իր գործութենէն մշտ կը մատնէ. վասն զի արագէն կը սկի յառաջ տանիլ։ «Եւ յետ մամանակաց Աշոտ Բագրատուանի գայ ի վաճեն տանակմբ զյշտասակ՝ Իրբոցն։» Որդիք ալ բագրատուանոյն այս անուան կրող իշխաներէն ի՞նչ ըլլալը յայսնի չէ, բայց Զ. դարուն վերը միջն եւ Է. ին սկիզբը ապրող Աշոտը՝ Վարազտիրոցին եղացարը չք կրնար ըլլալ, այլ Է. դարուն վերըցը կամ Է. ին մեջ ապրող Աշոտ Բագրատուանի մը։ իսկ եթե Ընկը իրը ապրայաւիստա յիշատակութիւնը մուծուած չհամարինք եւ համարելու ալ պատճառ չունիք, զՅօփիսիա կրնակը Բագրատուանեաց թագաւորութեան ժամանակ գրիչ զնել։

Ակրցն ապացոյ յառաջ կը բերէ Ենք.
Հեղիսակը Սեբաստի պատմութեան սկզբը
դրաւած համակորուներոն Բ. դպրութեան հետ՝
սեւեալ վերագիրը. « Արդ եթէ պիտոյ է
բեղ ո՞վ ընթերցաւէր, եւկորութեցի ի պատ-
մադրացն Մովսիսի Խորենացցոյ եւ Ստեփա-
սի Տարոնեցցոյ, Հայ հեռաւները պիտի
թթայինք, եթէ ցուցնել ուզենք, թէ պիտի
հասուածները Սեբաստինը չեն: Այս նկատմամբ
սրդէն ուրիշները գրած են: — Ձևորենացին
ու դպրու գրին համարելով՝ կ'ընդունի Հայա-
պատումին, Հեղիսակը, թէ մաշտոցի կանոննե-
ուու կարգադրին խորենացն ըլլայ իբր յամի
331, կ'ընդունի անոր մատածն դիմաններ
թիւնելու համար յերեխու, յԱղեքսանդրիա, ի
մուսու, յԱմէնս իւ ի իրեւանդին ճամարդու-
թիւնները ըստ ըլլայ, եւս դպրած ատեռն վ.՝
աշակ եւ զՄեսորպ վախճանած գտնելը եւն:
Ճանկը կարգելէ վերը՝ արակն յառաջ կը

ասր. «Ես մեր լիշտառակենալ բանք կրնան
արմարիկ մեզ ծանօթ խորենացւոյ, եւ հարկ
եմք տեսներ դար մի այլ աւելի ետք ձգել զնա

ինչ յ'է — ն: Քանզի բաւական չեմք համարիր
շսպես ըսողաց երկու գլխաւոր փաստերը, մի,
ի Զ. դարուն՝ վերջը ի հայ թարգմանուած

1. Այս թարգմանութեանը ու թէ Զ. պահ իւ բառ

մութենէն առած եւ թարգմանաբար իր պատաժնեան մէջ խառնած ըլլայց, Կարերենին եւ այլոց՝ Հանճարեղ քննադատականներէն յայտնի եղաւ թէ Խորենացին բազմաթիւ նմանութիւններ ունի Փոքր Սոկրատի եկեղեց. պատմութեան եւ Սեղբաստրոսի վարուց Հայերէն թարգմանութեանց եւ Մազարայ ժամանակագրութեան հետ: Աը մայ ընդունիլ թէ այս գրոց թարգմանիչները Խորենացին առած են թէ ընդհակառակն: Կարծենք շատ աւելի հաւանեցոցիւ ու բանաւոր է ըսել թէ Խորենացին իւր պատմութեան մէջ օտար նիւթոց վրայ խօսած ատեն, դիմած է Նոյն յունարէն գրուած նիւթերուն Հայերէն թարգմանութեանց, քան ենթադրեն թէ Փոքր Սոկրատայ եկեղ. պատմութեան եւ Սեղբաստրոսի վարուց Հայ թարգմանիչները մնոր հեղինակութեան առջև խորենար հեղով՝ Խորենացոյն նախադատամութեանց ու բառական համաձայն թարգմանած են: Ալիշան դիւրին կերպով սակէ իսոյց տառած կը կարծէ, երբ հակառակ կարծէք ունեցողներուն ցուցումները բառական չե համարիր:

6. Ղազար Փարպեցից: «Հայպատումն, Մեծ. Հեղինակը Փարպեցոյն գրած պատմութեան վրայ խօսելու ետքը ուզելով ցոյց տալ թէ Հազար «իր հինոյ գտնուածնի աւելի երկար Հայոց պատմութիւն գրած է», կը դիմէ այնպիսի աղբերներու, որոնք իրբ այսպիսի չեն կրնար արժել: Ապէս զի յայտնագոյնս տեսնուի Հեղինակին սխալած ըլլալը՝ այս խնդրոյն վրայ մեր կամաց հակառակ քիչ մը պիտի ծանրանակը:

Նախ յառաջ կը բերէ Փարպեցոյն այս խօսքը. «Ընդ բաղում ճառս մատենից առաջնոցն պատմագրացն Հայոց անցի..., յետոյ այս խօսքերուն վրայ այսպէս կը տրամաբանէ. «Ղազար թէ եւ յանուանէ իրմէ յառաջ երկու պատմէս յիշէ, սակայն շատ ուրիշ եւ աւելի բաներ անուշան կարգացեր եւ տեղեկացեր է Բազմադիմի յիշափոխութեանց եւ այլ ժամանակաց եւ լարուց վրայք ի յիշեալ Բազում ճնում մատենից առաջնոց պատմագրացն Հայոց: Աւելորդ էր զասմէս յիշէն, եթէ միայն իր կարգալն ուզեր իմացնել, այլ յուսացնէ զմեզ պահանջնու աւելի երկար ժամանակի պատմութիւն: Այսպէս իմացած է ...

(ի մէջ այլոց) Հեղինակն Խորենարէն գրոց Compendio Storico, ...որ մէջ լուսէ, թէ Ղազար Compose una Storia Armena, da Adamo fino al suo secolo ...»

Ալիշանին՝ Ղազար Փարպեցիէն յառաջ բերած խօսքէն յայտնի է, թէ ամենեւին՝ չի հետեւիր թէ մեր իրմէ ունեցածն աւելի երկար հայոց պատմութիւն մը գրած ըլլալու էր: Ասոր վրայ խօսին անգամ չ'արժեր: Իսկ թէ ինչուն Compendio Storicoի հեղինակն ու այլք Ալիշանին կարծիքն ունեցած են չնկն դիսեր: — «Հայպատումն, Տեղինակին իւր վերջոյիշեալ կարծեաց գլխաւոր պատմառն եղած է Սիմեոն Ապարանցին (Ժ. Գար), որուն համար Ալիշան կ'ըսէ թէ «աւելի հաւասարաւ վկաէ մեր ինդրոյս: Տեսնենք թէ Սիմեոն աղբիւր կրնայ ըստով: »

Սիմեոն Ապարանցիէն յառաջ բերած ստանուրու կոտորներէն ամենեւին՝ չի հետեւիր Ալիշանին հետեւցնել ուզածը: Այս մատենադիրը Ղ. Փարպեցոյն Աղան Արծորունոյն աշակերտած, Յունատառն գացած եւ քաջ ուսած ըլլալը կը յայտնէ: Այս մասին իրեն աղբիւր եղած է ինքնին իսկ Փարպեցին, որ Աղանին աշակերտ ըլլալը (Յաջըն. Ե.) եւ Յունատառն գացած ըլլալը (Թուղթ առ Վահան) կը յայտնէ: Սիմեոնին ստանաւորին երկրորդ կտորը զոր Ալիշան յառաջ կը բերէ այս է.

«Ծգկամ հայցմանըն հատարեալ եւ պատմագիր Հայոց եղեալ Ի Մովսիսէ կարդ ըսկինալ եւ զգմացեալ վեցինական հայութիւնը կամ վշիշածն ինչն իր գրածին մէջ աւելցուցեր է, եւ ասով վկայուի թէ Հազար ճանչեցի է իրմէ առաջ Մովսէս պատմէս մի, զոր մենք Խորենացի կունքի, — Սասց է Ապարանցի Սիմեոնին ինչած Մովսիսը Խորենացին է, բայց միթէ Ժ. Գարուն մէջ գրուց մը վկայութիւնը թէ Ղ. Գար Խորենացոյն պատմութիւնը աղբիւր եղած են Ալիշանին գրոց սիկզբը գտնուած կտորները՝ զորոնք Սիմեոն չենք դիսեր ինչուն Ղազար Փարպեցոյն կ'ըննայէ: Ասոր այսպէս ըլլալը աւելի որոշ կը տեսնուի ուսանաւորին յաջորդ տողերէն:

¹ Կորպուսին աղբերը Մովսիսի Խորենացոյն Ճ. Ա. Վ. վ. թիւնն 1883 եւ Հա. Բ. 1894. Թրդմ. Հ. Տաշեան: Գր. Խալաթեանց, Մ. Խորենացու Խորենացոյն աղբիւրների մասին, Վ. թիւնն 1898.

“Ի Մար-Աբոյ մատեանս մըտեալ,
Զքիծունացունըն վերածնեալ”⁴։
Եւ զվաղնջուցն թարգմանեալ,
Նեւն գըսոյն սիւնսն գըսեալ
Ցագամնանգեղսէ զրոյմեալ,
Արանց հնկից թագուորեալ”⁵։

թէ Անանուն հոյուում մատենագիրն եղաւ է Հայ Ապարանից ցի աղբիւր՝ յայտի է, վազի հատակուորներուն մէջ կը կարդանք այսպիս ։ Անդ Հայելով ի մատենան Սարարձը Մծորինացն զօր եղիս գրոշմալ ի պատճենի արձանի ի Մծրին քաղաքի յապահուած Սանահին արուկ արքայի քանից զիինս ատաման այս գիրքի ինդրեալ ։ Եւ բացեալ զաւերս վանս սեանցն ըստ զիպան արձանագիրն գրոշմալ ի վերց վիմի զամն եւ զաւուրս ինի թագաւորացն Հայոց եւ Պարթևեաց յ Նարէն զարութեամբ ։ ունէր վերնագիր այսպէս ես Ազաթանզեղոս գրիչ գրեցի ։

Աւելորդ է գեռ ուրիշ նմանութիւնն
յառաջ բերելով ցոյց տալ, թէ Ապարանեց
աղքիւր եղած է Ընանունը, որուն կը վկայէ
Եւ Ըլիչան (Հ. Ապամ. Էջ 17): Ապարանեցին
յշեր թէ ինքն ինչո՞ւ այդ հատակոտրիներ
Տեղինակ զՓարպեցին կը ճնէ: Սակայն թէ Փա
պեցին չէ ատոնց Տեղինակ յայսնի և անկէ,
ինքը հեր հարազատ պատուինեան մէջ այս
կը ստու: «Երբորդ պատմութիւնն այս ի կապ
նորին գործ շարպերեալ տիւրութեանս մերօն
(Յաջն. Ա.): Ա Սայինքն Երկրորդ պատմութիւնն
(Բուլղակաց) ուր որ կը դադրի ես անկէ
սկիմի շարպանակիւ: Ստուգիւ ալ կը տեսնե
որ Բաղանակին գաղրեցացած ժամանակէն
սկիմ յառաջ տանիլ ս բաժանեն զիադա
բութիւնն Արշակունյան յերկուս... (Զ.):

7. Յովշաննէս Մամիկոնեան։ Զարմանալի կերպով Հ. Ալշշան այս անձին գրութիւնը է. դարուն եղած կը գնէ, մինչ Հարկ էր ժ-ժ մասն գնել։ “Ծառեր յիշեն Մամիկոնէից պատմութիւն, որպէս եւ Կաղանքատաւցին, որ ժամանակաւ շատ հերի չէ ի Յովշաննէս”։ Յովշան Մամիկոնեանն է դարուն ըլլալը հաստատելու համար Հ. Ալշշան զիա-

1. Թերեւս վերակեալ, եթ կամ՝ վերծանեալ:

1067

Հ Տայի, Գուգութեան հեղինակը (էջ 411) զեմինա
Մամիկոնեան Ներսէս Գ. Ընտառին օրովք էր Համարքի
Նշան Կարելին ուշեցած են իր բաւրյ մասմաք Քննական
կերպով դրուել մը կրթէ Հայո, Հմատ. Գոր Խալաթէնացին
Զններ Գուգութ Ա ինձնան 1893:

զանկառուցիչն Ժ. Գարեն երկու դար վար կի-
շցընէ Յովհ. Մամիկոնեանին վայ գրած տաեն.
բայց կաղանքառուցույն վայ գրած ժամանակ
աւելի մեա է կայս. Ժ. Գարուն դնելու, միեւ
քննադատութիւնը ախորդակի վայ կը կայս-
նայ: Դարեւալ ինչպէս կարելի է որ Յօվհ. Մա-

միկնեան է՝ գարուն ըլլայ, երբ այսպիսի պատ-
մական սխալներ կ'ընեն, որ ժամանակակից շըլ-
լալը յայտնի կ'ընեն: Նոյն իսկ կը պատմէ այն-
պիսի դէպէեր, որոնց լսու իւր ժամանակագրու-
թեան հասուն ըլլալու չեր: Այս ամենը նիշշան
գիտանալով հանդերձ փոխանակ զմասենագիրը
յետո մղելու, գիրքը նախօգտագուած կը գնէ:
Հոս կը գագրեցնենք Հայապատում:

վրայ մեր մատենախօսականը², վասն զի մինչեւ
հիմայ ըստուծներէն կարծենք ըստ բաւականի
տեսնուեցաւ ՝ Հայաստառութիւն, Հեղինակին
ձգտութիւն, այսինքն պահպանել եւ պաշտպանել
Հայկանա աւանդութիւնը եւ այս աւանդական
ողջութեամբ գրուած ըլլալով՝ ոլորդ մատենա-
դրաց կենսագրականը շենք ու զեր մեր դրու-
թեան սահմանն ընդարձակել, քանի որ Նոյն
փրկուով պիտի խօսէնք մէկալ մատենագրաց
վրայ ալ: — Եթէ Մեծ Հեծ. Հեղինակը իւր Հմատ-
լից ծանօթութեանց հետ քննադատութեան
պարզած խնդիրներն ալ իւր մատենին մէջ
հիւրդակալը, կամ ինչնին քննադատակը մեր
մատենագրութեան մութ կէտերը, այն ատենի իւր
ընդարձակ երկասիրութիւնը անհամեմատ աւելին
արժէ եք կ'ունենար դիմական աշխարհին ռաշեւ:

1. Այս մատենագիրը ուշ ժամանակից ըլլաց ի մէջ
ապա անել յայսի է, որ առաջին անգամ ի գործ գտարակ
մէջ ապահ Մեթոքա Նեղանեցի ի միջանակութիւն։

2. Եթերը մասին գայս, որ դրբն մեծացն մասց
ից բայց — բայց յայսի ներից վեճը խօսնու Նեղանեա-
կն առաջ պարագան համար։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵ

ՇՏԱՌՏԱԿԱՆ

ՀԱԿՐԱԿԱՆ — Հայոց թուականին հաստատութեան ժամանակը. 97:

ՄԱՏԾՆՅԱՇԽԱԿԱՆ - զիս նայոց ժողովրդական ՎՀ-
պետք եւ ՍՊՆկուս լորձաբանը. 102. - Պարունակութիւնը
նախառած Սիհնեաց. 105. - Քանոնակիր եւ Տա-
մանառութիւն նշանակաց նորագիտ քանաքերն. 113.
ՊԱՏՄԱԿԱՆ - ծηրաբթուպասոյս պատմանկան
գաղտնականութիւնը. - Ինակայևեան իմաստակու-
թիւն. 119.

ՄԱՅԵՆԱԽՈՍԱԿԱՆ - Բանատեղութիւններ Յով-
հաննէս Թումաննեամի. 124: - Հայապատում. 125.

ՀԱՅԱՐԿԻԿ ԵՒ ՊԱՏԱԽԱՆԱՑՈՒ ԽՄԲԱԳԻՐ

ԳՐԵՆԱՅԻ ՄԻԼԻՏԱՐԻԱԿԱՆ ԶՊԸՀԱՆ